

אותה מלהתייבם לאחים, כיון ששם חליצה עליהן, אלא שלא נעשו בכשרות.

אך חליצת קטן, או שחלצה לו אנפיליא כה-א [נעלי בד] במקום סנדל, פסולות לגמרי, ואין עליהן שם חליצה כלל, (24) ולכן אין פסולות את האשה מלהתייבם לאחים.

אך שמואל חולק על בני מערבא לענין חליצת קטן, כיון ששינוי ביבמות [קה ב] "החולצת מן הקטן חליצתה פסולה". ולדעת שמואל בכל מקום שנאמר "חליצה פסולה" הכונה "פסולה ופוסלת מן האחים". ולא כדעת בני מערבא. (25)

זעירי אמר: כולן, היינו כל הגיטין הפסולים

לומר — פסולה, שאינה מתרת אותה להנשא לשוק, ובכל זאת פוסלתה מן האחין, (20) שאינה מתייבמת עוד לאחים, אלא חולצים לה שוב חליצה כשרה. (21)

ורק במקום ששנו "אינו גט", או "אינה חליצה", כוונתם לומר שהגט או החליצה בטלים לגמרי, ומותרת לכהונה, או להתייבם.

אך במערבא [בארץ ישראל] אמרי משמיה דרבי אלעזר: חליצות שנעשו ברגל שמאל, או בלילה, פסולות, וצריכה לחלוץ שנית. כיון שדרשו חכמים במסכת יבמות [קד א] שחליצה צריכה להיות דוקא ברגל ימין, (22) וביום. (23) ובכל זאת חליצות אלו פסולות

ועיין במגיד משנה [שם] שמכל מקום מפרישים אותה מבעלה עד שתחלוץ, וכל זמן שלא חלצה אסורה עליו.

22. דדרשינן "רגל רגל" ממצורע בגזירה שוה. מה התם ברגל ימין, אף כאן ברגל ימין. [יבמות קד א]

23. כמובא במשנה ביבמות — "חלצה בלילה חליצתה כשרה. ורבי אליעזר פוסל". והלכה כרבי אליעזר. וטעמו, כיון שחליצה נחשבת כתחילת דין. ודין צריך להיעשות ביום.

24. כיון ש"איש", ו"נעל" כתובים בפרשת חליצה. ואם חלצה לקטן שאינו "איש", או באנפיליא שאינה "נעל", אין כאן חליצה כלל. רש"י.

25. אמנם עיין בתוספות — דמחלוקת שמואל ובני מערבא אינה בדין חליצת קטן. שהרי כבר

20. והטעם, כיון שנאמר "ארור האיש אשר לא יבנה את בית אחיו", ודרשינן, מכך שלא כתוב "אשר לא בנה" אלא "אשר לא יבנה", משמע, שאם לא בנה שוב אסור לא לבנות. כלומר, שאם נעשה מעשה של "אי בנית בית", דהיינו — חליצה, שוב אסור לו ליבם. וגם אם נעשתה חליצה פסולה אסור לו ליבם, כיון שאף היא נחשבת כמעשה של "אי בנית בית".

21. יעויין ברמב"ם [פרק ד' מהלכות יבום הלכה כד'], שאם חלצה חליצה פסולה, ועברה ונישאת, אין מוציאין אותה מבעלה, אלא חולצת בשנית חליצה כשרה תחת בעלה.

ולכאורה קשה, הרי אם נישאת בלא חליצה כלל, מוציאין אותה מבעלה, ומדוע כשנישאת עם חליצה פסולה אין מוציאין אותה?

ומבאר הריב"ש — אע"ג שאם נישאת בלא חליצה מוציאים אותה מבעלה, התם טעמא משום קנס שקנסוה משום שאסרה את עצמה על היבם. אך כאן שממילא נאסרה על היבם מחמת החליצה הפסולה שנעשתה בה, לא קנסו.

פוגיית "ברירה" (28)

ורבי יוחנן אמר: אף הגט האחרון שמוכא במשנה, נמי אינו פוסל. כיון ש"אין ברירה", בין לחומרא ובין לקולא.

ואזדא רבי יוחנן לטעמיה [רבי יוחנן הולך לשיטתו].

דאמר רב אסי אמר רבי יוחנן: האחיז שחלקו את ירושת אביהם, לקוחות הן. כלומר — אין אומרים שהתברר למפרע שכל אחד

הנזכרים במשנה, אין פוסלין את האשה לכהונה, ואפילו "ריח הגט" אין בהם, (26) חוץ מן הדין האחרון הנזכר במשנה — אם היו לו שתי נשים ששמן שווה, ואמר לסופר כתוב לי גט ואגרש בו איזה מהן שארצה.

ובכהאי גוונא, אף על פי שהגט פסול, כיון ש"אין ברירה", מכל מקום, לחומרא אמרינן "יש ברירה", ופסולה לכהונה, דחיישינן שמא היא גרושה. (27)

וכן אמר רב אסי — בולן, אין פוסלין. חוץ מן האחרון.

דאין ברירה". ומבואר בגמרא — שגם אם נאמר ש"סתמא כלשמה", מכל מקום "ברירה" גריע טפי מ"סתמא".

ומבאר רש"י: "דאין ברירה, וגריעה מסתמא. דשמא בשעה שנכתב לא היה בדעתו של בעל לזו, ואינתק לשם האחרת".

ומבוארת שיטת רש"י — שהחיסרון ב"ברירה" הוא משום שיש לנו ספק מה היתה כוונתו באמת בשעת כתיבת הגט.

וכן מבואר להדיא מדברי רש"י לקמן [עג ב] ד"ה אמר רבה, שאם "אין ברירה", הגט פסול רק מספק.

אך דעת התוספות — שאם "אין ברירה", הגט פסול לגמרי. כיון שאי אפשר להחיל חלות בספק.

ולדעת רש"י קשה — אם כן מדוע מבואר בסוגיין שלמאן דאמר "אין ברירה" אינה מגורשת כלל, ומותרת לכהונה, הרי לשיטת רש"י יש כאן ספק גירושין?

וצריך לומר — שלגבי דין "לשמה" גם רש"י מודה שצריך בירור גמור בשעת כתיבת הגט. [וכמו כתבו התוספות בד"ה לאיזו], ולכן למאן דאמר "אין ברירה", אין לנו בירור בשעת כתיבת

נחלקו בזה רבנן ורבי מאיר ביבמות [צו' א]. אלא שנחלקו האם סתמא דמתניתין בדף קה' ב נאמרה כרבי מאיר או כרבנן.

26. ולדעת זעירי לא נאמר פסול "ריח הגט" אלא במקום שהגט נכתב לשם האיש והאשה ולשם גירושין, וכגון שאמר "הרי את מגורשת ממני ואין את מותרת לכל אדם". אבל כאן הרי לא נכתב הגט לשמו או לשמה ולכן פסול לגמרי ואין בו אפילו "ריח הגט".

27. וכמו כן אם קיבלה קידושין מאחר תהא מקודשת מספק. ואסורה על שניהם. הר"ן.

28. במשנתנו מבואר שאם אמר "כתוב לי גט לאיזה מהן שארצה" — פסול. כיון ש"אין ברירה". ונבאר בקצרה מהו החיסרון הפוסל בגט זה:

הגמרא בזבחים [ג א] רצתה להוכיח ממשנתנו שהכותב גט "סתמא", פסול. כיון ש"סתמא לאו כלשמה". והראיה — שאם אמר ללבלר "כתוב לי לאיזה מהן שארצה" — פסול. ולכאורה מוכח שהכותב גט "סתמא" פסול. ודחתה הגמרא — "דילמא שאני התם משום

להחזיר ביובל, כיון שכעת בשעת החלוקה התברר למפרע שזכו כל אחד בחלקו שקיבל בירושה. ורק **במכר הוא דאמר רחמנא ליהדר** [רק במכר התחדש בתורה שצריך להחזיר את הקרקע הנקנית] **ביובל, אבל** במה שזכו על ידי ירושה ומתנה, לא.

וכן להיפך, **אי אשמעינן ש"אין ברירה** רק לגבי חלוקת שדה, היינו אומרים — דוקא שם "אין ברירה" **משום דלחומר** אמרינן שיחזירו ביובל. אבל במקום שצריך לומר ש"אין ברירה" לקולא, כגון גבי גט פסול, שאינו פוסל את האשה לכהונה, אולי מודה רבי יוחנן שחוששים.

אי נמי, דוקא גבי חלוקת שדה צריכים להחזיר ביובל, ולא משום שאין ברירה, אלא כשם שהשרה היתה שייכת בתחילה לאיש אחד, גם עכשיו צריך להחזירה לרשות אחת. **אבל הכא**, גבי גט **אימא לא**, ונאמר "יש ברירה".

לכן **צריכא** [הוצרך רבי יוחנן] לשנות את דינו פעמיים.

בעא מיניה [שאל] **רב הושעיא מרב יהודה**: מה הדין אם הבעל **אמר לבלר** — **כתוב לי** גט **לאיזו** אשה **שתצא בפתח תחילה**, מהו?

אלא מחזירים לכל אחד כפי מה שכבר חלקו. ורש"י לשיטתו שכשאמרנו "אין ברירה" הכונה שלא ידועה לנו החלוקה האמיתית. ולכן מספק אמרינן "המוציא מחברו עליו הראיה" ומשאירים את החלוקה כדמעיקרא. ועיין פני יהושע. ומהרש"ל.

31. ומכאן הוכיחו התוספות לעיל [כד' ב ד"ה לאיזו], דשאני ברירה בגיטין מדין ברירה בכל

קיבל את חלקו בירושה מאביו, אלא כאשר הם מחלקים את הירושה נחשב הדבר כאילו כל אחד קנה מאחיו את חלקו, ולכן מחזירין זה לזה את מה שחלקו **ביובל**, כדין לקוחות שקנו קרקע. וחוזרים ונוטלים שוב, כבתחילה. (30)

ומבואר בסבר רבי יוחנן — אין "ברירה". ולכן אף בסוגיין "אין ברירה" אף לקולא. ואם כתב לה גט על ידי "ברירה" — אינו גט כלל, ולא נפסלה לכהונה.

ואם תאמר, מדוע נזקק רבי יוחנן להשמיענו פעמיים ש"אין ברירה"?

יש לומר — **צריכא**.

דאי איתמר בהא, אם רבי יוחנן היה משמיע לנו ש"אין ברירה" רק גבי גיטין, היינו אומרים — רק **בהא** [בגט] **קאמר רבי יוחנן ד"אין ברירה"**, **משום דבעינן** שהגט יכתב "לה — לשמה", ואילו במקרה שהיו לו שתי נשים ושמותיהן שוות, בשעת הכתיבה לא היה ידוע לשם מי כתב את הגט. ולכן פסול. (31)

אבל התם [גבי האחים שחלקו], היינו אומרים ש"יש ברירה", ואינם צריכים

הגט. אך למאן דאמר "יש ברירה" — מתברר למפרע שבשעת כתיבת הגט התכוין לאותה שגירש, והגט חל.

29. כיון שיש לחוש שמא החלק שנטל זה היה ראוי להיות לאחיו והחליפו. והרי הוא כמקח. רש"י.

30. רש"י. ומשמע שאינם יכולים לחלוק מחדש.

בחלקו מדין "ברירה", אלא באמת האב ממנה את כולם על הקרבן, ורק כדי לזרזן במצות אמר להם כך.

וכן דיקא נמי [מדוייק גם מלשון המשנה], דקתני — "כיון שנכנס ראשון ראשו ורובו, זכה בחלקו, ומזכה את אחיו עמו".

ומדייקינן — אי אמרת בשלמא, דאמנינהו מעיקרא, שפיר! [אם נאמר, שהאב מינה את כל בניו על הקרבן, ורק כדי לזרזן למצות אמר להם שישחט על מי שיעלה ראשון לירושלים, אם כן מובן היטב מדוע בסופו של דבר כשזכה הראשון, זכו אחיו על ידו].

אלא אי אמרת דלא אמנינהו [אך אם תאמר שלא מינה אותם, והיתה כונתו רק למנות את מי שיעלה ראשון, מדין "ברירה"], אם כן, כיצד לאחר שזכה הראשון זכו אחיו על ידו? וכי לאחר שחיטה מי קמיתמנו [וכי אפשר להתמנות על קרבן פסח אחר שכבר נשחט]?

והרי תנן: נמנין על קרבן פסח, ומושכין ידיהן ממנו [חוזרים בהם מהמינוי] עד שישחט.

אך לאחר שחיטה, אי אפשר להמנות או להמלך!

ובנידון דידן, כיון שכבר נשחט הקרבן, שוב אין האחים יכולים להמנות עליו. ועל כרחך מדובר שהאב באמת מינה את כולם קודם

האם אומרים שמתברר למפרע שהגט נכתב לשם אותה שיצאה בתחילה?

אמר ליה רב יהודה, תניתיה [שנינו שאלה זו במשנה]!

שנאמר במשנתנו: יתר מיכן, אמר לבלר "כתוב לי גט, ואיזו מנשותי שארצה אגרש בו", פסול לגרש בו.

אלמא, מבואר במשנה, ש"אין ברירה".

וכמו כן, אם יכתוב גט עבור איזה מהן שתצא בפתח בתחילה — פסול. כיון ש"אין ברירה".

איתוביה [הקשה רב הושעיא על דברי רב יהודה]: הרי שנינו — "האומר לבניו, הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה מכב ראשון לירושלים, כיון שנכנס הראשון ראשו ורובו לירושלים, זכה בחלקו, ומזכה את אחיו עמו".

ובפשטות זכה בחלקו משום "ברירה", שהתברר למפרע שהקרבן נשחט עליו. ואם כן אף בגיטין, נאמר ש"יש ברירה"?

אמר ליה רב יהודה: הושעיא ברי [בני], מה ענין פסחים אצל גיטין?

הא אתמר עלה [הרי נאמר על המשנה שהבאת גבי פסחים] — אמר רבי יוחנן: מה שנאמר במשנה "כיון שנכנס הראשון זכה בחלקו" — אין הכוונה שרק הראשון יזכה

הש"ס.

לומר דין אמיתי. והראיה לכך, שהרי בהמשך הסוגיא, הגמרא משווה בין ברירה בעלמא לברירה בגיטין.

ויש מהראשונים שדחו את ראייתו — שכוונת הגמרא היא לצריכותא בעלמא, ולא

ליה [מי שסובר] יש "ברירה", סובר, לא שגא מקרה שתולה בדעת עצמו, ולא שגא תולה בדעת אחרים, לעולם אית ליה ברירה.

ומאן דלית ליה "ברירה", סובר דלא שגא תולה בדעת עצמו ולא שגא תולה בדעת אחרים, לעולם לית ליה ברירה.

ואם כן, שפיר פשט רב יהודה לרב אושעיא את ספיקו.

אמר ליה רב משרשיא לרבא: היאך תאמר שאין הבדל בין "תולה בדעת אחרים" ל"תולה בדעת עצמו" לענין ברירה? והא מצינו דעת רבי יהודה, דב"תולה בדעת עצמו" לית ליה ברירה, ואילו ב"תולה בדעת אחרים" אית ליה ברירה?

והיכן נשנו דברי רבי יהודה הללו?

תולה בדעת עצמו לית ליה ברירה — דתניא: הלוקח יין מביין הכותים, ואין לו כלי כדי להפריש תרומות ומעשרות, אומר: 'שני לוגין מתוך מאה, שאני עתיד להפריש, הרי הן תרומה בתוך היין. עשרה לוגין, מעשר ראשון. תשעה מעשר שני, ומיחל כה-ב [מחלל את המעשר שני על מעות שיש לו בבית] ושותה מיד. כיון שיש "ברירה", ובשעה שיפריש יתברר למפרע איזה לוגין היו תרומה ומעשר, דברי רבי מאיר.

רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון אוסרין.

וכאן הרי מדובר ב"תולה בדעת עצמו", וסבר רבי יהודה ש"אין ברירה".

ואילו ב"תולה בדעת אחרים" אית ליה ברירה.

דתנן: "האומר לאשתו — 'הרי זה גיטך

השחיטה, ורק כדי לזרזן למצות אמר מה שאמר. ואם כן אין להוכיח מכאן ש"יש ברירה".

תניא נמי הכי [וכן שנינו, שלא היתה כוונתו אלא לזרזן]: מעשה, וקדמו בנות לבנים, ונמצאו בנות זריות ובנים שפלים!

ולא נאמר שלא זכו הבנים בחלקם. ומבואר שנתמנו כולם על הקרבן.

עד כאן הדין ודברים שהיה בין רב אושעיא לרב יהודה.

אמר אביי: אינני מבין את דברי רב אושעיא ורב יהודה. הרי לכאורה כל אחד מהם מדבר על נושא אחר?

שהרי קא בעי מיניה [שאל רב אושעיא את רב יהודה] "תולה בדעת אחרים" [מה הדין ב"ברירה" כשתולה בדעת אחרים], כלומר, אם אמר "כתוב לי גט לאיזה שתצא ראשונה", שאז אין הדבר תלוי בדעת הבעל, אלא בדעת האשה. ובזה הסתפק רב אושעיא האם יש "ברירה".

ואילו רב יהודה קא פשיט ליה [פשט לו את הספק] ממשנתנו, שעוסקת ב"ברירה" במקום שתולה בדעת עצמו, כלומר — האם ירצה לגרש את הראשונה או את השניה.

והדר, מותיב ליה [ושוב הקשה רב אושעיא על דבריו], ממקרה שעוסק ב"תולה בדעת אחרים", דהיינו "הריני שוחט על מי שיעלה ראשון לירושלים", ושם אין הדבר תלוי בדעת האב, אלא במי שיעלה ראשון.

וקשה, הרי אין הנדון דומה לראיה?

אמר רבא: מאי קושיא? דלמא, מאן דאית